

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และสาเหตุของปัญหาการบริหารโรงเรียน-สาขา
2. เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารโรงเรียนสาขา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียนสาขา จำนวน 17 คน และ ครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา จำนวน 22 คน รวม 39 คน ใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสำรวจเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโรงเรียนสาขา และชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
2. แบบสัมภาษณ์มี 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 สอดภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และสภาพทั่วไปของโรงเรียนสาขา และชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
ตอนที่ 2 ปัญหาการบริหารโรงเรียนสาขา สาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหา
3. แบบวิเคราะห์เอกสาร เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัญหา สาเหตุ และวิธีการแก้ไขปัญหาโรงเรียนสาขา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งการสัมภาษณ์ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของโรงเรียนและชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนสาขาจำนวน 22 สาขา เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในอำเภอเทิงมากที่สุด เมื่อพิจารณาสภาพภูมิประเทศที่โรงเรียนตั้งอยู่ พบว่าโรงเรียนสาขาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่กั้นคานตามประกาศของกระทรวงการคลังและประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เมื่อพิจารณาชนชาติส่วนใหญ่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ พบว่า โรงเรียนสาขาครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในชุมชนชาวต่างชาติ คือ จีนฮ่อ กระเหรี่ยง มูเซอร์ เย้า ม้ง และอีก้อ

โรงเรียนสาขาจัดตั้งในปี พ.ศ. 2526 มากที่สุด เมื่อพิจารณาจำนวนอาคารเรียนพบว่าโรงเรียนสาขาส่วนใหญ่ มีอาคารเรียนเป็นอาคารชั่วคราว

การเปิดสอนในปีการศึกษา 2529 โรงเรียนสาขาเปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุด เมื่อพิจารณาจำนวนครูพบว่า โรงเรียนสาขามีครูจำนวน 3 คนมากที่สุด

เมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนของโรงเรียนสาขาในปีการศึกษา 2529 จำนวนนักเรียนเป็นรายปี ระหว่างปีการศึกษา 2525-2529 และจำนวนนักเรียนภาคคะเนระหว่างปีการศึกษา 2530-2534 พบว่า โรงเรียนสาขา มีจำนวนนักเรียนระหว่าง 20-120 คน มากที่สุด ซึ่งตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ถือเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กมาก

สถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา จากการวิจัยพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในบ้านพักครู เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่อื่น และผู้สอนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านพักครู

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัด เชียงราย

อายุของผู้ให้สัมภาษณ์ มีอายุอยู่ในระหว่าง 30-34 ปี มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่า ผู้บริหารมีอายุอยู่ในระหว่าง 30-34 ปี มากที่สุด ผู้สอนมีอายุอยู่ในระหว่าง 25 - 29 ปี และระหว่าง 30 - 34 ปี จำนวนมากที่สุดเท่ากัน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่สมรสแล้ว และอยู่ร่วมกันมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่า ผู้บริหารสมรสแล้วและอยู่ร่วมกันมากที่สุด ส่วนผู้สอนเป็นโสดมากที่สุด

ผู้ให้สัมภาษณ์มีอายุราชการระหว่าง 6-10 ปี มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่า ผู้บริหารมีอายุราชการ 20 ปีขึ้นไปมากที่สุด ส่วนผู้สอนมีอายุราชการ 6-10 ปี มากที่สุด เมื่อพิจารณาจำนวนปีที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียนสาขา พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสองกลุ่มเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งระหว่าง 1-5 ปีมากที่สุด เมื่อพิจารณาวุฒิการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีวุฒิปริญญาตรีมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มพบว่า ผู้บริหารมีวุฒิปริญญาตรีมากที่สุด ส่วนผู้สอนมีวุฒิปริญญาโทมากที่สุด

สภาพทั่วไปของโรงเรียนและชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ที่สัมภาษณ์เพิ่มเติม

จากการวิจัยพบว่า การเดินทางจากโรงเรียนสาขาไปยังโรงเรียนหลัก เดินทางโดยรถยนต์มากที่สุด เมื่อพิจารณาระยะเวลาในการเดินทางไปยังโรงเรียนหลัก พบว่า ในฤดูแล้งใช้เวลาต่ำกว่า 1 ชั่วโมงมากที่สุด ส่วนในฤดูฝนใช้เวลา 1 ชั่วโมงมากที่สุด เมื่อพิจารณาระยะห่างจากโรงเรียนหลักพบว่าโรงเรียนสาขาทั้งอยู่ห่างจากโรงเรียนหลักเป็นระยะทาง 4-6 กิโลเมตรมากที่สุด

อาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ และผู้ประกอบการส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำไร่
มากที่สุด

ปัญหาการบริหารโรงเรียนสาขา

ปัญหาการบริหารโรงเรียนสาขาจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขา
และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา มีปัญหาที่ผู้ให้สัมภาษณ์โดยส่วนรวมระบุไว้ตั้งแต่ร้อยละ
50 ขึ้นไป 7 ปัญหา ได้แก่ ขาดแคลนสื่อการสอน ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน
น้อย ไม่สามารถจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ ใช้ทรัพยากร
ชุมชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียนน้อย ขาดอาคารเรียนถาวร ครูขาดขวัญ
กำลังใจ และครูไม่ครบชั้นเรียน

ปัญหาที่เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม เฉพาะกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสาขา
ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป เห็นว่าเป็นปัญหานอกเหนือจากปัญหาที่ผู้ให้สัมภาษณ์โดยส่วน-
รวมระบุไว้มี 2 ปัญหา ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และครูเข้าร่วมกิจกรรม
กับชุมชนน้อย

ปัญหาที่เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่ม เฉพาะกลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา
ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป เห็นว่าเป็นปัญหานอกเหนือจากปัญหาที่ผู้ให้สัมภาษณ์โดยส่วน-
รวมระบุไว้มี 4 ปัญหา ได้แก่ ได้รับความนิเทศน้อย ขาดเอกสารหลักสูตร คู่มือครู
แผนการสอน ครูได้รับการพัฒนาน้อย และเด็กขาดเรียนบ่อย

สาเหตุของปัญหาขาดแคลนสื่อการสอนจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขา
และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาระบุไว้มี 9 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมี
ความถี่สูงสุดได้แก่ ได้รับการจัดสรรจากทางกรม น้อย

สาเหตุของปัญหาไม่สามารถจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่าง
เต็มที่ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขาและครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา ระบ
ไว้มี 6 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุด ได้แก่ ไม่ได้รับ
งบประมาณสนับสนุน

สาเหตุของปัญหาใช้ทรัพยากรจากชุมชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียนน้อย จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขาและครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาระบุว่ามี 5 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ ชุมชนขาดแคลนทรัพยากร

สาเหตุของปัญหาครูขาดขวัญกำลังใจ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาระบุว่ามี 4 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ ปฏิบัติงานในพื้นที่กั้นการความเป็นอยู่แร้นแค้น

สาเหตุของปัญหาครูไม่ครบชั้นเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา ระบุมว่ามี 3 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ ไม่ได้รับการจัดสรรอัตราให้

สาเหตุของปัญหา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาระบุว่ามี 9 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ ชุมชนเป็นชาวต่างชาติ ต่างวัฒนธรรม ประเพณี

สาเหตุของปัญหาได้รับการนิเทศน้อย จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา ระบุมว่ามี 4 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ ระยะทางห่างไกล ทุรกันดาร

สาเหตุของปัญหาขาดเอกสารหลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขาและครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา ระบุมว่ามี 3 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ ทางการไม่จัดสรรให้

สาเหตุของปัญหาครูได้รับการพัฒนาน้อย จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา ระบุมว่ามี 6 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ โอกาสเพิ่มวุฒิมีน้อยเนื่องจากอยู่ห่างไกล

สาเหตุของปัญหาเด็กขาดเรียนบ่อย จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขา ระบุมว่ามี 6 สาเหตุ สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ เด็กช่วยผู้ปกครองทำงาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยปรากฏว่า มีประเด็นสำคัญที่จะได้นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัญหาครูขาดขวัญกำลังใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ร้อยละ 66.66 ระบุไว้ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลสภาพทั่วไปจะพบว่า โรงเรียนสาขามีลักษณะ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ครูขาดขวัญกำลังใจอยู่หลายประการ กล่าวคือโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่กันดารตามประกาศของกระทรวงการคลัง และประกาศของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การคมนาคมไม่สะดวก ไม่มี รถยนต์ หรือเรือยนต์โดยสารตลอดปี ในฤดูฝนการคมนาคมถูกตัดขาด มีโรคภัย ไข้เจ็บชุกชุม และบางโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงภัยจากการปะทะของชน กลุ่มน้อย การค้ายาเสพติด และหรือเซตชายแดน จากการสังเกตในระหว่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่าโรงเรียนสาขาสส่วนใหญ่ไม่มีบ้านพักครู ครูต้องไป อาศัยอยู่กับชาวบ้าน ในอาคารเรียน หรือในบ้านพักชั่วคราวที่ชาวบ้านสร้างให้ การกินอยู่ของครูเป็นไปด้วยความลำบาก แร้นแค้น ขาดแคลน เครื่องอุปโภค บริโภค จากการวิจัยพบว่าครูผู้สอนมีวุฒิระดับอนุปริญญามากที่สุด และได้รับการพัฒนา น้อย อุปสรรคสำคัญต่อการเพิ่มวุฒิและการพัฒนา ก็คือความกันดาร กล่าวคือโอกาสจะ เพิ่มวุฒิด้วยการ เข้าเรียนตามโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.บป.) ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ในวิทยาลัยครู หรือมหาวิทยาลัยรามคำแหง หรือสุโขทัยธรรมมาชิราชนกระทำได้ยาก เนื่องจากความลำบากในการสื่อสารและการ เดินทาง ในส่วนของการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น การเข้ารับการอบรม ครู- ผู้สอนในโรงเรียนสาขาก็มักจะไม่ค่อยได้เข้ารับการอบรมด้วย เนื่องจากว่าโควตา การอบรมมักจะจำกัดสรรให้โรงเรียนสาขา เพราะถือว่าโรงเรียนสาขาเป็นส่วนหนึ่ง ของโรงเรียนหลักประกอบกับการที่โรงเรียนสาขาสส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่กันดารลำบาก ในการเดินทางเข้ารับการอบรม ความกันดารยังเป็นอุปสรรคต่อการรับทราบข่าวสาร ทาง ๆ .

การที่โรงเรียนสาขาจำนวนครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในชุมชนต่างชาติคือ จีนฮ่อ กระเหรี่ยง มูเซอร์ เย้า ม้ง และอีก้อ ซึ่งมีภาษา วัฒนธรรม ประเพณี

ความเป็นอยู่แตกต่างกับคนไทยมาก เป็นปัญหาอุปสรรคในการกินอยู่ของครู การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาโรงเรียนในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

ในค่านอาคารสถานที่ของโรงเรียนนั้น จากการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ชาวอาคารเรียนถาวร และสถานที่ที่ตั้งโรงเรียนหลายแห่งก็ไม่เหมาะสมคือตั้งอยู่บนยอดเขา ไหล่เขา ภูเขา หรืออยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีบรรยากาศที่ไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน โรงเรียนยังขาดแคลนสื่อการสอน ขาดเอกสารหลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน รวมทั้งหนังสือแบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบอีกด้วย จากการสังเกตระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนวัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นเช่น ตู้ โต๊ะเรียน ม้านั่ง กระจกาน

สาเหตุหลายประการที่กล่าวมาประกอบกันทำให้ครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาขาดขวัญ กำลังใจ และหลายคนเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ เมื่อเปรียบเทียบกับครูในโรงเรียนหลักซึ่งสะดวกสบายกว่า อยู่ใกล้ชิดกับผู้บริหารมากกว่า โอกาสที่จะพัฒนามีมากกว่า

2. ปัญหาการขาดแคลนสื่อการสอน เอกสารหลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า เป็นปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาขาที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาระบุโดยมีความถี่สูงสุด ปัญหานี้มีสาเหตุสำคัญคือ ได้รับการจัดสรรจากทางกรมน้อย และสื่อการสอนบางอย่างทางการจัดสรรให้เฉพาะโรงเรียนหลัก โดยเหตุที่โรงเรียนสาขากล่าวว่าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนหลัก ทางกรมจึงไม่ได้จัดสรรงบประมาณต่าง ๆ ให้ โดยเฉพาะสื่อการสอนก็เช่นกันทางการจะจัดมาให้ที่โรงเรียนหลัก ครูคนใดต้องการใช้ก็มาหยิบยืมไปใช้ เมื่อโรงเรียนสาขากล่าวว่าเป็นห้องเรียนหนึ่งหรืออาคารหนึ่งของโรงเรียนหลัก ครูในโรงเรียนสาขาก็ต้องใช้วิธีการหยิบยืมไปใช้เช่นเดียวกันกับครูในโรงเรียนหลัก สื่อการสอนบางอย่างที่มีจำนวนจำกัดหรือราคาแพง ทางกรมจะจัดสรรให้โรงเรียนละ 1 หรือ 2 ชิ้น จึงมีเฉพาะโรงเรียนหลักเท่านั้น

ในส่วนปัญหาการขาดเอกสารหลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน ก็มีสาเหตุเช่นเดียวกันกับขาดแคลนสื่อการสอน กล่าวคือ เมื่อทางการถือว่าโรงเรียนสาขาเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนหลักแล้ว ทางกรมก็จะจัดสรรเอกสารหลักสูตรต่าง ๆ มาเท่ากับจำนวนชั้นเรียน ชั้นละ 1 ชุด ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว เมื่อโรงเรียนสาขาแยกตั้งออกไปต่างหากชั้นเรียน แต่ละชั้นก็จะเพิ่มจำนวนห้องขึ้น เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะมีที่โรงเรียนหลัก 1 ห้อง โรงเรียนสาขา 1 ห้อง ความต้องการใช้เอกสารหลักสูตรต่าง ๆ ก็ต้องเพิ่มขึ้น เมื่อโรงเรียนสาขาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่กันดาร และห่างไกลจากโรงเรียนหลักการจะหยิบยืมสื่อการสอน และเอกสารหลักสูตรต่าง ๆ ไปใช้ จึงไม่สะดวกเป็นอย่างยิ่ง

3. ปัญหาการได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนน้อย เนื่องจากโรงเรียนสาขาเป็นโรงเรียนที่ขาดแคลนปัจจัย และประสบปัญหาต่าง ๆ หลายประการ อาทิ เช่น ผู้บริหารไม่ได้อยู่ประจำในโรงเรียน ครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดอาคารเรียน-ถาวร ขาดแคลนสื่อการสอน ขาดแคลนวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ ไม่มีงบประมาณในการบริหารงานเป็นของตนเอง เป็นต้น การขอรับความช่วยเหลือจากชุมชนจึงมีความสำคัญมาก แต่จากการวิจัยพบว่าปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชนที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนน้อย สาเหตุของปัญหานี้มีอยู่หลายประการ คือ ฐานะชาวบ้านยากจน จากการวิจัยพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่มากที่สุด ซึ่งในพื้นที่ภูเขานั้นผลผลิตจะได้น้อยและส่งขายได้ยาก เพราะการคมนาคมไม่สะดวก และห่างไกล ฐานะของชาวบ้านจึงยากจนไม่สามารถจะช่วยเหลือโรงเรียนในค่านทุนทรัพย์หรือวัสดุสิ่งของต่าง ๆ ได้

สาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือ โรงเรียนสาขาครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในชุมชนชาวต่างชาติ ที่ส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็น้อย เนื่องจากความแตกต่างกันในด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี บางครั้งครูกับชาวบ้านก็เกิดความผิดพ้องหมองใจกัน เพราะความไม่เข้าใจกันในเรื่องภาษา วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ

ครูไม่ค่อยอยากจะเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน การที่จะหวังให้ชุมชนช่วยเหลือโรงเรียน จึงเป็นไปได้ยาก

โรงเรียนสาขาทั้งหมดเป็นโรงเรียนที่ตั้งขึ้นได้ไม่นานนัก จากการวิจัยพบว่าตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2526 มากที่สุด โรงเรียนจึงยังไม่มีศิษย์เก่าที่พอจะอาศัยช่วยเหลือโรงเรียนได้บ้าง กลุ่มบุคคลที่พอจะช่วยเหลือโรงเรียนได้เช่น กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มแม่บ้าน ก็ไม่มีในหมู่บ้านเลย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก ความค้อยการศึกษา ทุกกันดาร ห่างไกล จึงไม่มีการรวมกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ นอกจากนี้โรงเรียนสาขายังไม่มีคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไปอีกด้วย ทำให้ขาดกำลังสำคัญที่จะนำให้ชุมชนให้ความช่วยเหลือโรงเรียน

4. ปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งผู้บริหารโรงเรียนสาขา และครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาระบุโดยมีความถี่สูงสุดได้แก่ ไม่สามารถจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ กิจกรรมดังกล่าวคือ ประชาธิปไตยในโรงเรียน เสริมสร้างวินัยในโรงเรียน สหกรณ์ในโรงเรียน อาหารกลางวัน บริการสุขภาพ และการแนะแนว การไม่สามารถจัดกิจกรรมเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากกิจกรรมหลายอย่างเช่น สหกรณ์ในโรงเรียน อาหารกลางวัน บริการสุขภาพ ต้องใช้งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนสาขาจะไม่ได้รับงบประมาณเหล่านี้เหมือนโรงเรียนทั่วไป ชุมชนก็ให้ความช่วยเหลือน้อย โรงเรียนหลักไม่สามารถจะให้ความช่วยเหลือได้ เพราะโรงเรียนหลักก็มีงบประมาณในการดำเนินการจำกัด

กิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช้งบประมาณ เช่น ประชาธิปไตยในโรงเรียน เสริมสร้างวินัย แนะแนว ก็จัดไม่ได้ผลเต็มที่ เนื่องจาก ครูไม่ครบชั้นเรียน ครูคนหนึ่งต้องรับผิดชอบสอนหลายชั้น เวลาที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมอื่น ๆ จึงมีน้อย นักเรียนเองก็มีจำนวนน้อย จะแบ่งกลุ่มเป็นหมวดหมู่ให้ทำกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไปได้ยาก การที่นักเรียนเป็นชนต่างชาติก็เป็นปัญหาอุปสรรคในด้านภาษา ความเข้าใจตรงกันระหว่างครูกับนักเรียนและการสื่อความเข้าใจของชาวบ้านที่มีต่อครูในการให้ลูกหลานของเขาทำกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน

5. ปัญหาเด็กขาดเรียนบ่อยเป็นปัญหาที่พบจากการวิจัยครั้งนี้ด้วย การที่เด็กขาดเรียนบ่อยเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จากการศึกษาสาเหตุของปัญหานี้พบว่า เด็กขาดเรียนบ่อยเพราะช่วยผู้ปกครองทำงาน เด็กมีสุขภาพไม่ดี ผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้เด็กเข้าเรียน เด็กต้องเดินทางมาเรียนไกล และเด็กขาดเรียนมากในช่วงเทศกาลของท้องถิ่น

ในสภาพความเป็นจริงเด็กส่วนใหญ่จะช่วยผู้ปกครองทำงานในไร่ หรือ เลี้ยงน่องที่บ้าน ผู้ปกครองบางส่วนไม่สนับสนุนให้เด็กเข้าเรียน เพราะเห็นว่าเสียแรงงานที่จะช่วยแบ่งเบาภาระได้ ส่วนเด็กที่มีสุขภาพไม่คือนั้นเกิดขึ้นกับเด็กชาวเขา มาก ลักษณะคล้ายกับเด็กที่ขาดสารอาหารหรือเป็นพยาธิ คือตัวเหลืองซีด อ่อนเพลีย บางหมู่บ้านจะเป็นกันแทบทุกคน

การที่ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายตามแหล่งทำกินทำให้เกิดเป็นหย่อมบ้านเล็ก ๆ ทั่วทั่วไป เด็กตามหย่อมบ้านเหล่านี้ต้องเดินทางมาเรียนไกล บางแห่งต้องเดินทางขึ้นลงตามภูเขาไปกลับระหว่างบ้านกับโรงเรียนถึง 8-9 กิโลเมตร ในฤดูฝนเด็กจะขาดเรียนมาก เพราะเดินทางลำบาก

ในช่วงของเทศกาลท้องถิ่นจะเป็นอีกช่วงหนึ่งที่เด็กขาดเรียนมาก เทศกาลของท้องถิ่น เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลปีใหม่ของชาวเขา เทศกาลเหล่านี้จะมีการรื่นเริง กินเลี้ยง หรือไปเที่ยว เป็นเวลาหลาย ๆ วันชาวเขามองเผ่าจะหยุดไม่ทำงานเป็นเดือน ๆ ในช่วงเทศกาลปีใหม่

6. จากการวิจัยซึ่งพบว่าการบริหารงานธุรการและการเงินเป็นงานที่ไม่มีปัญหา เนื่องจากว่าโรงเรียนหลักเป็นผู้จัดทำให้ทั้งหมด จากการศึกษาปฏิบัติงานในพื้นที่ของผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารการประถมศึกษาระดับอำเภอ พบว่า การที่โรงเรียนหลักเป็นผู้จัดทำงานธุรการและการเงินให้โรงเรียนสาขาทั้งหมดนั้น อาจจะทำให้เกิดปัญหามากยิ่งขึ้น เนื่องจากเหตุผลหลายประการ คือ

1. ยากแก่การควบคุมดูแลให้ถูกต้อง เพราะโรงเรียนสาขาอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนหลัก ถึงแม้ว่าโรงเรียนสาขาจะไม่มีส่วนประมาณในการบริหารงานเป็นของ

ตัวเอง แต่โรงเรียนสาขาก็ได้รับการจัดสรรงบประมาณในค้ำอื่น จากอำเภอหรือจังหวัดเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป เพียงแต่อาจจะได้รับซ้ำกว่าโรงเรียนทั่วไปอยู่บ้าง งบประมาณในค้ำอื่นที่ได้รับจัดสรรมีหลายประเภทด้วยกันทั้ง วัสดุ ครุภัณฑ์ สิ่งปลูกสร้าง ในการควบคุม ดูแล จำหน่ายวัสดุ ครุภัณฑ์ เหล่านี้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ วัสดุ ซึ่งมีอยู่ที่โรงเรียนหลัก ผู้บริหารโรงเรียนสาขาที่ต้องรับผิดชอบก็ประจำอยู่ที่โรงเรียนหลัก หากเกิดความผิดพลาดเสียหาย ขึ้นกับวัสดุ ครุภัณฑ์ ก็อาจจะไม่ทราบหรือป้องกัน แก้ไขไม่ได้ ซึ่งจะเป็นเหตุให้มีความผิดทางวินัย และทางกฎหมายได้

2. การที่โรงเรียนสาขาไม่ได้ทำงานธุรการซึ่งได้แก่ งานสารบรรณ สถิติ ข้อมูลต่าง ๆ จะทำให้ครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาไม่ค่อยได้ทราบข่าวคราว ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ส่งมาเป็นหนังสือราชการ บางครั้งอาจทำให้ครูผู้สอนพลาดโอกาสหรือเสียสิทธิที่จะพึงมีพึงได้ไป นอกจากนี้ในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนหรือแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนซึ่งต้องใช้ สถิติ ข้อมูลต่าง ๆ ประกอบการวางแผนนั้น โรงเรียนหลักซึ่งเป็นผู้จัดทำแผนต่าง ๆ ก็มักจะขาดสถิติ ข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียนสาขา หรือได้สถิติ ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงไปวางแผน จึงทำให้แผนพัฒนาโรงเรียนหรือแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนไม่สนองตอบต่อความต้องการ หรือแก้ปัญหาของโรงเรียนสาขาเท่าที่ควร

การที่ครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาไม่ได้จัดทำงานธุรการและการเงินด้วยตนเอง ยังเป็นการขาดการพัฒนาบุคลากรไปอีกทางหนึ่งด้วย

7. จากการวิจัยซึ่งพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนสาขายู่ในเกณฑ์ต่ำ องค์ประกอบที่มีส่วนทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีหลายประการด้วยกัน องค์ประกอบแรกคือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ป้อนเข้าไปสู่โรงเรียน ได้แก่ สภาพของโรงเรียนสาขาทั้งหมดซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กและเล็กมาก ตามเกณฑ์จำนวนนักเรียน ขาดอาคารเรียนถาวร ครูไม่ครบชั้นเรียน ครูได้รับการพัฒนาน้อย ครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน ขาดแคลนสื่อการสอน ขาดเอกสารหลักสูตร คู่มือครู แผนการเรียน เด็กขาดเรียนบ่อย และสุขภาพไม่ดี

องค์ประกอบที่สอง หรือ กระบวนการ ใดแก่ ไม่สามารถจัดกิจกรรม สนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ การเรียนการสอนมีปัญหาอุปสรรคในค่านาษา หลักสูตร และวิธีการวัดผลไม่เหมาะสมกับนักเรียนชาวเขา ครูคนเดียวรับผิดชอบสอน หลายชั้น ผู้บริหารโรงเรียนสาขาไม่ได้อยู่ประจำในโรงเรียนสาขา ได้รับการนิเทศ น้อย และโรงเรียนสาขาไม่มีงบประมาณในการบริหารโรงเรียนเป็นของตนเอง

สภาพแวดล้อมของโรงเรียนสาขาก็มีส่วนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ค้ำย กล่าวคือ โรงเรียนสาขาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่กันดาร ครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในชุมชน ชาวต่างชาติ อยู่ห่างจากโรงเรียนหลักเป็นระยะทาง 4-6 กิโลเมตร มากที่สุด ชุมชน ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนน้อย และโรงเรียนเองก็ใช้ทรัพยากรจากชุมชนเพื่อประโยชน์ ในการพัฒนาโรงเรียนน้อยค้ำย

องค์ประกอบที่กล่าวมามีส่วนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำตามที่พบจาก การวิจัย

8. จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนสาขาเป็นโรงเรียนที่ประสบกับปัญหาการบริหารงานทุกด้าน และยากที่จะแก้ไขได้ ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนสาขาไม่มีลักษณะ เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีงบประมาณในการบริหารงานเป็นของตนเอง ไม่สามารถ กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ ในการบริหารงานด้วยตัวเองได้ จากการศึกษา เอกสารของโรงเรียนพบว่าโรงเรียนสาขาไม่มีการวางแผนเพื่อแก้ปัญหา สนองความ ต้องการ หรือพัฒนาโรงเรียนสาขาเอง เมื่อศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนสาขา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แล้วจะเห็นว่า สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องการแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กโดยการ ไม่ให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไป แต่จากการวิจัย การสังเกต ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานในพื้นที่แล้วเห็นว่าโรงเรียน สาขามีลักษณะเป็นโรงเรียนเอกเทศมากกว่าเป็นอาคารหรือชั้นเรียนหนึ่งของโรงเรียน หลัก

การที่มอบหมายให้ครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาคคนหนึ่งควบคุม ดูแลกิจการ ของโรงเรียนสาขาแทนผู้บริหารโรงเรียนสาขานั้น ก็ไม่ประสบผลดีเท่าที่ควร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนที่ได้รับมอบหมายไม่มีตำแหน่งสายบริหาร ไม่มีอำนาจหน้าที่

อย่างแท้จริง ประกอบกับความอาวุโสหรือวุฒิการศึกษาที่อยู่ในระดับใกล้เคียงกับครู-
ผู้สอนคนอื่นในโรงเรียนสาขา จึงทำให้ไม่สามารถควบคุมดูแล กิจการ หรือบริหาร
งานค้ำอื่นแทนผู้บริหารโรงเรียนสาขาได้

การวิจัยครั้งนี้พบว่า โรงเรียนบ้านปางคำ อำเภอเทิง มีสาขาอยู่
ถึง 5 สาขา และโรงเรียนบ้านวาวี อำเภอแม่สรวย มีสาขา 2 สาขา และสาขา
ทั้ง 7 สาขา ตั้งอยู่ในพื้นที่กันดารทั้งสิ้นทำให้การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน
สาขา ประสบกับความลำบากและไม่ไค้ผลเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่มีโรงเรียนสาขาในสังกัด ควรหา
ทางลดปัญหาการขาดขวัญกำลังใจของครูผู้สอนในโรงเรียนสาขาให้มากที่สุด โดยหา
วิธีการสนับสนุนปัจจัยด้านความเป็นอยู่ การปฏิบัติงาน การพิจารณาความดีความชอบ
กรณีพิเศษ ให้การพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ และควรกระตุ้นและดูแลให้ผู้บริหารโรงเรียน
สาขา ตรวจเยี่ยม นิเทศ โรงเรียนสาขาให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่
2. การจัดตั้งงบประมาณของโรงเรียนสาขา โรงเรียนหลักควรสำรวจ
ความจำเป็นของโรงเรียนสาขา แต่ละสาขา และตั้งงบประมาณให้ครอบคลุมลักษณะงาน
ที่โรงเรียนสาขาท้องปฏิบัติ และการจัดสรรงบประมาณจากจังหวัดหรืออำเภอไปยัง
โรงเรียน ควรระบุให้ชัดเจนโดยแยกเป็นงบประมาณสำหรับโรงเรียนหลัก และโรงเรียน
สาขา แทนการจัดสรรเป็นยอดรวม แล้วให้โรงเรียนหลักดำเนินการจัดสรรต่อให้
โรงเรียนสาขา
3. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรหาวิธีการสนับสนุน
ให้โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนต่าง เชื้อชาติโดยเฉพาะชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และโรงเรียน
ที่มีครูไม่ครบชั้นเรียน สามารถปรับหลักสูตรและวิธีการวัดผลให้เหมาะสมกับชาวเขาและ
โรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้นเรียน และใช้สื่อการเรียนสำเร็จรูปเข้าช่วยในการจัดการเรียน-

การสอนให้ทั่วถึงทุกโรงเรียนที่มีปัญหา ในการเร่งคุณภาพด้านวิชาการนั้น สำนักงานการ-
 ประถมศึกษาอำเภอและผู้บริหารโรงเรียนสาขาควรควบคุม กำกับ ติดตามให้ครูผู้สอน
 ในโรงเรียนสาขาได้ดำเนินการตามแนวนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถม
 ศึกษาแห่งชาติ และนวัตกรรมการดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เช่นเดียวกับ
 กับโรงเรียนทั่วไป

4. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดควรจัดสรรสื่อการสอนให้กับโรงเรียน
 สาขาโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เอกสารหลักสูตร ควรจัดให้มีประจำในโรงเรียน
 สาขา

5. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ควรมีการตรวจสอบ การตรวจเยี่ยม
 นิเทศโรงเรียนสาขาของผู้บริหารโรงเรียนสาขาให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยในเรื่องปัญหาการบริหารโรงเรียนสาขาของจังหวัดอื่นที่มี
 โรงเรียนสาขาในสังกัด เพื่อจะได้รูปแบบหรือแนวทางการแก้ไข้ปัญหาอย่างกว้างขวาง
 ยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย